

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

УДК 94(477): 94(438).04

БИТВА НА ЖОВТИХ ВОДАХ

А. О. Коваль

студент 1 курсу, група АУТП-11, навчально-науковий інститут автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки

Науковий керівник – к.і.н., доцент В.І. Цибульський

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

Проведено аналіз й описано особливості битви на Жовтих Водах (29 квітня - 16 травня 1648 р.) між українською і польською арміями, її вплив на Визвольну війну українського народу.

Ключові слова: облога польського укріпленого табору, Січ, укріплений табір, повстанці, атака, татарське військо, заложники, флотилія, штурм, розгром польського війська, українська армія, Визвольна війна.

Проведен анализ и описаны особенности битвы на Желтых Водах (29 апреля - 16 мая 1648) между украинской и польской армиями, ее влияние на Освободительную войну украинского народа.

Ключевые слова: осада польского укрепленного лагеря, Сечь, укрепленный лагерь, повстанцы, атака, татарское войско, заложники, флотилия, штурм, разгром польского войска, украинская армия, Освободительная война.

The analysis and describes the features of the Battle of the Yellow Waters (April 29 - May 16, 1648) between the Ukrainian and Polish armies are done. The impact on the Liberation War of the Ukrainian people is showed.

Keywords: Polish siege of a fortified camp, fortified camp, the rebels attack, Tatar army, Hostages, flotilla assault, the defeat of Polish forces, Ukrainian Army, Liberation War.

Битва на Жовтих Водах відбулася 29 квітня - 16 травня 1648 р. між українською і польською арміями на місці сучасних П'ятихатського району Дніпропетровської обл. й Олександрійського району Кіровоградської області. Особливість цієї битви в тому, що пройшла вона в два етапи в різних місцях: 1) (29 квітня – 15 травня 1648 р.) – облога польського укріпленого табору на верхньому лівому розгалуженні р.Жовті Води; 2) (16 травня 1648 р.) – розгром польського війська.

Польську армію очолив син коронного гетьмана Речі Посполитої Миколи Потоцького – Стефан. Українську армію очолював Богдан Хмельницький. Так 21 квітня 1648 р. на Запоріжжя вирушило польське військо. Воно було розділене на дві частини: кіннота до 3 тис.чол., 1 тис.чол. козацького полку, 600 чол. підрозділи драгун, 10 важких польських гармат і до 6 тис.чол. обозу з челяддю - рушила суходолом, а піхота – на човнах Дніпром, а саме: 4 реєстрові козацькі полки, два полки найманців. Маршрут для просування кінноти був обраний через верхів'я р. Омельник, на якому, щоб просуватися далі на Січ, необхідно рухатись паралельно балці Княжі Байраки до верхів'я р. Жовтих Вод. Приєднатись реєстрові козацькі полки мали до кінноти на р.Омельник, у яку могла б увійти флотилія, що рухалась по Дніпру. Саме такий маршрут було обрано, так як враховувалось що в ці дні

Хмельницький міг залишити Січ. Об'єднаними силами польські війська планували розгромити у запорізькому степу Хмельницького.

Про цей план походу польського війська на початку квітня 1648 р. стало відомо Богдану Хмельницькому. Тому він терміново їде до Бахчисарая для узгодження з кримським ханом спільних дій проти Потоцького. Татарське військо складалося з 15 тис. воїнів (підпорядкованих Тугай-бею), 6 тис. кримських татар (підрозділ особистої гвардії і гетьманського резерву для виконання комендантських функцій та важливих бойових завдань). У другій половині квітня 1648 р. вони прибули з Криму до Микитинської Січі. Була проведена рада Січі, на якій Богдана Хмельницького обрали гетьманом Війська Запорізького. Розпочалася підготовка до бойових дій. Всього у складі української армії було понад 20 тис. татарської кінноти, більше 8 тис. козацької піхоти і 3 гармати малого калібру. Враховуючи розпорошеність сил польського війська під час його просування, Богдан Хмельницький вирішив розгромити супротивника по частинах. 29 квітня 1648 р. польські війська, що рушили суходелом, атакує Тугай-бей. Супротивник переходить до оборони, окопується. У район битви з головними силами прибуває Богдан Хмельницький й оточує ворога. Перші дні бойових дій засвідчили, що силою польський табір не здобути. Тому з 5 травня 1648 р. він розпочав його облогу.

Частина польської флотилії 3 травня 1648 р. прибула до Микитинового Рогу (Січі). 4 травня 1648 р. реєстрові козаки підняли повстання, обрали за старшого Філона Джалалія і рушили уверх по Дніпру до з'єднання з Богданом Хмельницьким. 13 травня 1648 р. козаки-реєстровці зійшли на берег, демонстративно пройшли повз польський укріплений табір і пальбою із мушкетів привітали Хмельницького. Під впливом побаченого козаки та драгуни з польського табору переходять на бік повстанців. На польський табір пішли козацькі полки Богдана Хмельницького, та ціною значних втрат Стефану Потоцькому вдалося відбити атаку. Усвідомивши своє безвихідне положення, він пропонує переговори, які відбулись 14 травня 1648 р. шляхом зустрічі довірених осіб, і завершилися частковою капітуляцією польської сторони: поляки передали 10 своїх гармат та клейноди українцям і могли безперешкодно відступити. Для дотримання цієї угоди сторони обмінялися заложниками із представників вищого командування. Відсутність дисципліни у польському таборі дозволила українським заложникам безперешкодно повернутися наступного дня до свого війська. Після повернення українських заложників розпочався штурм польського табору. Перемога була близька, але раптом пішов дощ – порох став вологий і наступ атакуючих було припинено.

В ніч на 16 травня 1648 р. польське військо розпочало відступ, який супроводжувався боєм татарської кінноти. На світанку польський табір обігнали козаки-вершники з легкими гарматами і вдарили прямою наводкою по польському війську. Оскільки польський табір продовжував рухатися, козаки декілька раз змінювали вогневі позиції, завдавши вагомих втрат. Польське військо було зупинене, врятувались одиниці (Микола Потоцький вирушив на допомогу сину, але отримавши інформацію, що реєстрові козацькі полки перейшли на бік Хмельницького, ухилився від бойових дій і відступив). Стефан Потоцький отримав поранення, під час транспортування його до Криму у татарську неволю він помер від гангрені.

Отже, на Жовтих Водах завершилася перша переможна битва української армії, якою розпочалася Визвольна війна українського народу.

Список використаних джерел:

1. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет // Київ: Либідь, 1993. – 501 с.
2. Мицик Ю.А., Стороженко І.С., Плохій С.М. та ін. Нариси про пам'ятники і пам'ятні місця Дніпропетровщини, пов'язані з періодом Визвольної війни українського народу 1648-1654 років і возз'єднання України з Росією// Дніпропетровськ: Промінь 1989.-С.64-98.
3. Стороженко І.С. Богдан Хмельницький і Запорозька Січ кінця XVI – середини XVII ст. Книга друга: Генезис, еволюція та реформування організаційної структури Січі / Передм. Ю.А. Святця, відп. ред. В.А. Смолій. – Дніпродзержинськ: Видавничий дім „Андрій”, 2007. – 418 с.